

16 noiembrie 2021

La Nr.

Nr. 04-4/59-2011

din

Doamnei Ala NIMERENCO

Ministrul Sănătății

mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri, nr. 2, MD-2009

email: secretariat@ms.gov.md

Domnului Anatolie TOPALĂ

Ministrul Educației și Cercetării

mun. Chișinău, str. Piața Marii Adunări Naționale, nr. 1, MD-2033

email: mecc@mecc.gov.md

Domnului Marcel SPATARI

Ministrul Muncii și Protecției Sociale

mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri, nr.2, MD-2009

email: secretariat@social.gov.md

Domnului Oleg CARA

Director al Biroului Național de Statistică

mun. Chișinău, str. Grenoble, nr. 106,

email: moldstat@statistica.gov.md

Doamnei Virginia RUSNAC

Director al Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică

mun. Chișinău Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 169,

email: craprm@gmail.com

AVIZ

**format în temeiul articolului 24 (alin. 1) din Legea Republicii Moldova
cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nr. 52 din 03.04.2014**

Aspecte introductive

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului își desfășoară activitatea în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, Principiile de la Paris¹, art.59¹ al Constituției Republicii Moldova și Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman), nr. 52 din 3 aprilie 2014² și își exercită atribuțiile pentru asigurarea respectării drepturilor și a libertăților copilului și realizării, la nivel național, de către autoritățile publice centrale și

¹ Adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU, nr.48/134 din 20.12.1993.

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22211&lang=ro

locale, de către persoanele cu funcție de răspundere de toate nivelurile a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

Monitorizarea respectării drepturilor copiilor cu tulburări din spectrul autist (în continuare copii cu TSA) a fost mereu una din prioritățile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. În acest sens, în anul 2016, Ombudsmanul Copilului, a fost elaborat Raportul tematic „*Incluziunea socială a copiilor cu tulburări din spectrul autist în Republicii Moldova*”³, problemele acestor copii fiind reflectate și în rapoartele anuale privind respectarea drepturilor copiilor în Republica Moldova⁴⁵.

Plenitudinea rapoartelor elaborate, precum și concluziile formulate impun adoptare unor decizii prioritare și decisive în scopul asigurării respectării drepturilor copiilor, care suferă de tulburări din spectru autist.

A. Observații generale

Urmare a evaluării situației copiilor cu TSA, Ombudsmanul Copilului a concluzionat că unele recomandări înaintate anterior în Raportul tematic „*Incluziunea socială a copiilor cu tulburări din spectrul autist în Republicii Moldova*” nu au fost implementate, iar altele, doar parțial implementate. Astfel, autoritățile statului au restanțe serioase privind asigurarea respectării drepturilor copiilor cu dizabilități. Majoritatea problemelor identificate sunt pe dimensiunea incluziunii sociale și educaționale; lipsa serviciilor de reabilitare, lipsa profesioniștilor calificați/instruiți care interacționează cu copiii cu dizabilități; dezvoltarea/instruirea/informarea părinților; educarea societății în spiritul toleranței și nediscriminării.

Ombudsmanul Copilului atrage atenția asupra Recomandărilor/Observațiilor finale ale Comitetului ONU cu privire la raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova din 2016⁶, care recomandă ca Statul parte trebuie: ”Să-și intensifice eforturile pentru a asigura eliminarea reală a oricărei forme de discriminare împotriva copiilor cu dizabilități. Aceste măsuri ar trebui să includă, printre altele, modificarea legilor relevante, instruirea permanentă a poliției privind sensibilitatea și receptivitatea la minorități și campanii de conștientizare și educație, în special la nivel de comunitate și în școli”.

Ombudsmanul Copilului consideră că deși s-au elaborat un șir de acte care se referă implicit la copiii cu TSA, fiind un lucru salutar, problema rămâne în implementarea acestora.

În cadrul monitorizării implementării recomandărilor, Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a constatat că familiile care au copii cu TSA, rămân a fi de multe ori singuri în fața unor provocări majore de ordin financiar. Centrele de asistență care prestează servicii pentru copii cu TSA sunt private, servicii care în mare parte nu sunt acoperite de către Compania Națională de Asigurări în Medicină. Tratatamentul și terapiile rămân a fi costisitoare pentru familiile cu venit mediu, în special pentru familiile social vulnerabile. Esențial de menționat și faptul că, până la moment, nu a fost elaborată o formulă de calcul pentru a se stabili minimul de existență a copiilor cu dizabilități.

³ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport_tematic_autismul_0.pdf

⁴ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/01/RAPORT_APDC_2019.pdf

⁵ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2019/05/Raport_2018_INTEGRAL-1.pdf

⁶ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/01/REcomanONU_CopiiRO.pdf

Una din recomandările nerealizate se referă la stabilirea unei evidențe exacte a copiilor cu dizabilități nu doar după gradul severității, dar și după tipul de dizabilitate, de asemenea nu este stabilit un mecanism intersectorial de conlucrare pentru a forma o bază de date veridice, privind numărul copiilor cu dizabilități.

Un alt capitol la care rămân restanțe este educația incluzivă, cadrele didactice nu sunt destul de bine pregătite pentru a lucra/interacționa cu copiii cu TSA, totodată, în instituțiile de învățământ se atestă o lipsă acută de cadre didactice de sprijin.

Reieșind din cele menționate, nerealizarea recomandărilor înaintate de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, se răsfrânge negativ asupra gradului de respectare a drepturilor copiilor cu TSA.

B. Standarde aplicabile și aprecierea Avocatului Poporului

Există o serie de documente internaționale care stabilesc standardele pentru respectarea drepturilor copilului cu dizabilități Convenția ONU privind drepturile copilului⁷, în art. 24, stabilește unele garanții pentru copii cu referire la beneficierea la servicii medicale și de recuperare, art. 28 se referă la garanții în vederea asigurării exercitării dreptului la educație în mod progresiv și pe baza egalității de șanse. La fel și Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a formulat în Comentariul General nr. 9 (2006) „Cu privire la Drepturile copiilor cu dizabilități”⁹, Comentariul General nr. 1 (2001) „Obiectivele Educației”¹⁰, Comentariul General nr. 4 (2003) „Sănătatea și dezvoltarea adolescenților în contextul Convenției cu privire la Drepturile Copilului”¹¹, Comentariul General nr. 7 (2005) „Implementarea drepturilor copilului în copilăria timpurie”¹², Comentariul General nr. 15 (2013) „privind dreptul copilului de a se bucura de cel mai înalt standard realizabil de sănătate”¹³, și recomandă statului: ”Dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea unei politici cuprinzătoare care să acopere toate domeniile reglementate de Convenție ONU cu privire la drepturile copilului, care să fie susținută prin resurse umane, tehnice și financiare suficiente”, pentru acoperirea necesităților copiilor.

Reamintim că Republica Moldova din anul 2007 este parte la Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, care stipulează în art. 7 alin. 1) „Statele Părți vor lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că minorii cu dizabilități se bucură pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate cu ceilalți copii”¹⁴.

În contextul celor enunțate, în temeiul art. 24 alin. (1) al Legii nr.52 din 03.04.2014, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului formulează în continuare următoarele:

⁷ Convenția ONU privind drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993.

⁸http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/04/Conventia_RO2020%E2%80%94%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%8F.pdf

⁹ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-9_.pdf

¹⁰ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-1-_-2.pdf

¹¹ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-4-_.pdf, pct. 12, 13,19,23,35

¹² http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-7-_-2.pdf, pct. 11, 24,36,

¹³ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-15-_.pdf

¹⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro

RECOMANDĂRI:

- **MS** vă stabili măsuri urgente privind eficientizarea aplicării în practică a „Protocolul Clinic Național „Tulburări din spectru autist la copil și adult” și „Protocolul Clinic standardizat pentru medicii de familie „Tulburări din spectru autist la copil și adult”;
- **MS** va include în Programul Unic al asigurării obligatorii de asistență medicală a serviciilor de asistență medicală și de terapie comportamentală gratuită copiilor cu TSA;
- **MS** va asigura instituirea unui proces complex (plan, program, curs) privind formarea de competențe de Analiză Comportamentală Aplicată;
- **MS** va crea un organ/entitate care va monitoriza și acredita/licenția activitatea psihoterapeuților în baza unor standarde de calitate;
- **MS** va crea centre de intervenție specializate pentru copiii cu tulburări din spectrul autist, fiind acoperite financiar în totalitate din bugetul de stat;
- **MS, MEC, MMPS** vor asigura ca instituțiile medicale, educaționale și sociale să creeze instituțional, baze de date dezagregate cu privire la copii cu TSA;
- **MS, MEC, MMPS, BNS** vor eficientiza funcționarea mecanismului intersectorial de cooperare pentru implementarea unui sistem unic de colectare a datelor dezagregate pe tipul și forma de dizabilitate;
- **MS, MEC, CRAP, MMPS** vor elabora mecanisme de conlucrare/referire între serviciile medico-socio-educaționale privind realizarea adaptării sociale a copiilor cu TSA;
- **MMPS, BNS** vor elabora formula de calcul pentru stabilirea minimului de existență a copiilor cu TSA;
- **MEC** va crea instrumente pentru evaluarea nivelului de performanță socială a copiilor cu TSA în cadrul educației incluzive și menținerea în cadrul procesului educațional;
- **MEC, MS, MMPS** vor dezvolta programe de instruire, dezvoltare a specialiștilor care interacționează cu copiii cu TSA, inclusiv a cadrelor didactice;
- **MEC, CRAP** vor acorda asistență psihologică gratuită părinților copiilor cu dizabilități, inclusiv TSA.

Cu respect,

Maia BĂNĂRESCU,
Avocatul Poporului pentru drepturilor copilului

Ex: Andrei Lupușor, tel. 060002653
Email: andrei.lupusor@ombudsman.md